

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO‘QON XONLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO‘QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto‘rayev Sirojiddin Usmon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O‘LKASHUNOSLIK MUZEYINING O‘RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O‘RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA‘LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O‘ZBEK JAMIYATINING TARIXIIY MEROSI,

MAMLUKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIIY POYDEVORI 64-69

G‘ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING “TAMHID” ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA‘MINLASHDA TRANSCHEGARAVIIY MAS‘ULIYAT,

“UMUMIIY VA DIFFERENSIIALLASHGAN JAVOBGARLIK” MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o‘g‘li

YOSHLAR AXLOQIIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODEL.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZLARINING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Saginidikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYATLARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKIOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI.....	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Sraijatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

TYPES, FORMS AND CURRENT STATUS OF PROVIDING INFORMATION FOR THE ACTIVITIES OF INTERNAL AFFAIRS BODIES RELATED TO PUBLIC SECURITY

Turayeva Dildora Iskandarovna,
employee of the Navoi regional Department of Internal Affairs

Abstract. This article presents the information and analysis used by the Internal Affairs bodies of the Republic of Uzbekistan to ensure public safety and the safety of citizens, as well as practical problems related to this area. Also, the appeals registered through the electronic program "E-material" on the example of Navoi region are analyzed.

Keywords: public safety, information sharing, electronic software, crime prevention, data, analytics, digital technologies.

ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI

Turayeva Dildora Iskandarovna,
Navoiy viloyati IIB xodimi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar organlari jamoat xavfsizligini ta'minlash va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashda qo'llanilayotgan axborotlar va ularning tahlili, ushbu soha bilan bog'liq amaliyotdagi muammolar ko'rsatilgan. Shuningdek, Navoiy viloyati misolida "Ye-material" elektron dasturi orqali qayd etilgan murojaatlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: jamoat xavfsizligini ta'minlash, axborot almashish, elektron dastur, huquqbuzarliklar profilaktikasi, ma'lumotlar, tahlil, raqamli texnologiyalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N32>

Kirish. Jamoat xavfsizligini ta'minlash ichki ishlar organlari faoliyatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib [1], u tezkor qaror qabul qilish, xavflarni barvaqt aniqlash va profilaktik choralarni manzilli tashkil etishni talab qiladi. Raqamli muhit kengayib borayotgan hozirgi sharoitda huquqbuzarliklar to'g'risidagi ma'lumotlar turli kanallar orqali kelib tushmoqda: elektron murojaatlar, avtomatlashtirilgan qaydlar, video va audio dalillar, idoralararo bazalar. Bu holat axborot bilan ishlashni xizmat faoliyatining yordamchi qismi emas, balki boshqaruv qarorlarini shakllantiruvchi asosiy resursga aylantirmoqda.

Zamonaviy ilmiy yondashuvlarda politiya faoliyati samaradorligi ma'lumotlar bilan ishlash madaniyati va tahliliy imkoniyatlar bilan bevosita bog'liq ekani ta'kidlanadi. Xususan, D. Bayley politiya tizimining kelajagi axborotni yig'ish va undan oqilona foydalanish qobiliyati bilan belgilanishini qayd etadi [2]. P. Manning esa axborot texnologiyalari va tahliliy vositalar qaror qabul qilish jarayonini ratsionallashtirishini asoslaydi [3]. Ma'lumotlarga asoslangan

boshqaruv (data-driven policing) konsepsiyasida axborot xavfni prognoz qilish va profilaktik rejalashtirish instrumenti sifatida talqin qilinadi [4].

O'zbekiston Respublikasida ham jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, amaliyot tahlili axborot oqimlarining hajmi ortishi bilan birga ularni integratsiya qilish, sifatini ta'minlash va tahliliy qayta ishlash masalalari hali to'liq yechim topmaganini ko'rsatadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — ichki ishlar organlari faoliyatida axborot manbalari va axborot shakllarini ilmiy asosda tasniflash, ularni verifikatsiya darajasi va qayta ishlash bosqichlari bo'yicha tizimlashtirish hamda Navoiy viloyati misolida elektron murojaatlar oqimining amaliy holatini baholashdan iborat.

IIO faoliyatida axborot ta'minoti masalalari mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda turli yo'nalishlarda yoritilgan. Mahalliy olimlar jamoat xavfsizligi va axborot boshqaruvi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilgan. M.Z. Ziyadullayev axborotning ishonchliligi va o'z vaqtida qayta ishlanishi xizmat samaradorligining hal qiluvchi omili ekanini ko'rsatadi [5]. Sh. Rahmonov raqamli axborot tizimlari orqali ma'lumotlarni tezkor yig'ish va tahlil qilish profilaktika imkoniyatlarini kengaytirishini qayd etadi [6].

Shu bilan birga, axborot manbalari va shakllarining o'zaro bog'liqligi hamda ularning hududiy amaliyotga ta'siri masalasi kompleks tarzda yetarlicha yoritilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot ichki ishlar organlari faoliyatida axborot ta'minoti tizimini ilmiy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, tadqiqot metodologiyasi ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish va amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini ta'minlash maqsadida shakllantirildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

— **tahliliy usul**, ichki ishlar organlarida axborot manbalari va shakllarining mazmunini o'rganishda;

— **qiyosiy-huquqiy usul**, milliy qonunchilik va xorijiy yondashuvlarni solishtirishda;

— **statistik usul**, jinoyatchilikka oid ma'lumotlar, xabarlar va murojaatlar dinamikasini baholashda;

— **empirik usul**, Navoiy viloyati ichki ishlar organlari faoliyati misolida amaliy ma'lumotlarni tahlil qilishda (Ushbu ma'lumotlar "Ye-material" axborot tizimidan 2025-yil 1-dekabr holati bo'yicha shakllantirilgan eksport ma'lumotlari asosida tahlil qilindi).

Ichki ishlar organlari faoliyatida axborot manbalari

Ichki ishlar organlari faoliyati jamoat xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurash va huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirishga qaratilgan bo'lib, ushbu vazifalarni samarali bajarish turli xil axborot manbalariga tayanilgan holda amalga oshiriladi. Axborot manbalari ichki ishlar organlarining strategik va operativ qarorlar qabul qilish jarayonida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy manbalarda xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, axborot manbalari tizimli va ishonchli bo'lgan taqdirdagina politsiya faoliyati samaradorligi ta'minlanadi [7]. Shu bois ichki ishlar organlari faoliyati davomida kelib tushadigan axborot manbalarini ilmiy asosda tasniflash muhim ahamiyatga ega.

1. Rasmiy-huquqiy axborot manbalari.

Ichki ishlar organlari faoliyatining huquqiy asosini tashkil etuvchi axborot manbalariga Qonunlar, Prezident farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, Ichki ishlar vazirligi

buyruq va yo'riqnomalari kiradi. Ushbu manbalar ichki ishlar organlarining vazifalari, vakolatlari va xizmat yo'nalishlarini belgilab beradi.

M.Z. Ziyadullayevning ta'kidlashicha, huquqiy axborot manbalari ichki ishlar organlari faoliyatida barqarorlik va qonuniylikni ta'minlovchi asosiy mezon hisoblanadi [8]. Bu turdagi axborotlar normativ xarakterga ega bo'lib, xizmat faoliyatini tashkil etishda majburiy ahamiyat kasb etadi.

2. Operativ-qidiruv axborot manbalari.

Operativ-qidiruv axborotlari ichki ishlar organlari faoliyatida eng muhim manbalardan biri hisoblanadi. Ushbu ma'lumotlar jinoyatlarni oldini olish, fosh etish va tezkor choralar ko'rish maqsadida yig'iladi. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda operativ axborotning dinamik va yuqori darajada maxfiy xususiyatga ega ekanligi qayd etiladi [9]. Shuningdek, ushbu manbalarning ishonchligi ichki ishlar organlarining favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish qobiliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

3. Statistik va ma'muriy axborot manbalari.

Statistik va ma'muriy axborotlar ichki ishlar organlari faoliyatini rejalashtirish, tahlil qilish va baholash uchun muhim hisoblanadi. Yillik, oylik va kunlik hisobotlar, jinoyatchilik dinamikasiga oid ma'lumotlar xizmat faoliyatidagi umumiy tendensiyalarni aniqlash imkonini beradi.

Clarke va Eck tadqiqotlariga ko'ra, statistik axborot asosida tahliliy qarorlar qabul qilish jinoyatchilik profilaktikasining samaradorligini oshiradi [10].

4. Jamoatchilikdan kelib tushadigan axborot manbalari.

Jamoatchilikdan kelib tushadigan axborotlar ichki ishlar organlari bilan aholi o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning muhim elementi hisoblanadi. 102 raqami orqali fuqarolar tomonidan yo'llangan murojaatlar, mahalla fuqarolar yig'inidan kelgan ma'lumotlar, ishonch telefonlari va elektron murojaatlar ushbu manbaga kiradi.

Ilmiy tadqiqotlarda jamoatchilik axborotlari voqeaga yaqinligi bilan ajralib turishi, biroq ularni tekshirish va verifikatsiya qilish zarurati mavjudligi ta'kidlanadi [11].

5. Texnik vositalar orqali olinadigan axborot manbalari.

Zamonaviy raqamlashtirish davrida texnik vositalar orqali olinadigan axborotlar ichki ishlar organlari faoliyatida muhim o'rin tutadi. Videokuzatuv kameralari, fotofiksatsiya vositalari, avtomatik raqam tanish tizimlari va biometrik texnologiyalar jinoyatchilikka qarshi kurashda ishonchli manba hisoblanadi.

Manning ta'kidlashicha, texnik axborot inson omilini kamaytirish orqali ma'lumotlarning obyektivligini ta'minlaydi [12].

6. Idoralararo axborot almashinuvi manbalari.

Ichki ishlar organlarining samarali faoliyati boshqa davlat organlari bilan axborot almashinuviga bog'liq. Prokuratura, sud, soliq, migratsiya va boshqa hamkor idoralar bilan elektron integratsiya qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi.

UNODC ma'lumotlariga ko'ra, idoralararo axborot almashinuvi jinoyatchilikka qarshi kurashda muhim institutsional mexanizm hisoblanadi [13].

Ichki ishlar organlarida axborot shakllari va ularning ilmiy tasnifi

Ichki ishlar organlari faoliyati axborotlarga tayangan holda amalga oshiriladigan kompleks tizim hisoblanadi. Axborot manbalari bilan bir qatorda, ushbu axborotlarning qay tarzda kelib tushishi, qayd etilishi va qayta ishlanishi, ya'ni axborot shakllari ham xizmat

samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy adabiyotlarda axborot shakli uning kelib tushish usuli, qayd etilish mexanizmi va qayta ishlanish darajasiga ko'ra belgilanishi ta'kidlanadi [14].

Axborot shakllarini ilmiy asosda tasniflash ichki ishlar organlarida axborotlarni tizimlashtirish, uning ishonchliligi va tezkorligini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga egaligini aytib o'tishimiz joiz. Shu nuqtai nazardan, amalda qo'llanilayotgan axborot shakllarini quyidagicha guruhlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1. Yozma shakldagi axborotlar.

Yozma axborot ichki ishlar organlari faoliyatida eng an'anaviy va rasmiy shakl hisoblanadi. U fuqarolarning yozma ariza va shikoyatlari, yuridik shaxslar hamda yuqori turuvchi organlardan kelib tushgan taqdimnomalar, xizmat raportlari, tergov va surishtiruv hujjatlari, ma'muriy bayonnomalar va turli hisobotlarni o'z ichiga oladi.

Yozma axborotning asosiy ustunligi uning huquqiy kuchga egaligi, faktlarni rasman qayd etish va hujjat aylanishining shaffofligini ta'minlash imkoniyatidir. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, yozma axborot huquqiy baholash jarayonida asosiy dalil sifatida xizmat qiladi [15]. Shu bilan birga, ushbu shakldagi ma'lumotlarni yig'ish va rasmiylashtirish vaqtining nisbatan ko'p talab etilishi bilan ham tavsiflanadi.

2. Og'zaki shakldagi axborotlar.

Og'zaki axborot ichki ishlar organlariga tezkor tarzda yetib keladigan ma'lumotlardan hisoblanadi. 102 raqami orqali kelib tushgan qo'ng'iroqlar, fuqarolar tomonidan berilgan og'zaki xabarlar, mahalla fuqarolar yig'ini va jamoat tuzilmalari vakillarining bildirishlari ushbu shaklga kiradi.

P. Manning ta'kidlaganidek, og'zaki ma'lumotlar subyektiv bo'lishi mumkin va ularni ishonchli dalilga aylantirish uchun albatta yozma shaklda rasmiylashtirish talab etiladi [16]. Shu bois ichki ishlar organlari amaliyotida og'zaki axborot keyinchalik yozma shaklda qayd etiladi.

3. Elektron shakldagi axborotlar.

Hozirgi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ichki ishlar organlarida axborot shakllarining yangi turini — elektron axborotni shakllantirdi. Elektron axborot fuqarolarning virtual qabulxonalar orqali yuborgan murojaatlari, avtomatlashtirilgan ma'lumotlar bazalari, idoralararo elektron almashinuv tizimlari va "Ye-material" kabi platformalar orqali kelib tushadi.

Eijkman va Van Duijn ta'kidlashicha, elektron axborot yuqori tezkorlik va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyati bilan ajralib turadi [17]. Shuningdek, elektron axborot inson omilini kamaytirib, ma'lumotlarning aniqligini oshiradi.

4. Vizual shakldagi axborotlar.

Vizual axborot ichki ishlar organlari faoliyatida obyektiv ma'lumot manbai sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Bunga videokuzatuv kameralari orqali olingan tasvirlar, fotosuratlar, dronlar yordamida qayd etilgan materiallar, jinoyat joyida olingan vizual ashyoviy dalillar kiradi.

Ilmiy tadqiqotlarda vizual axborotning ustunligi voqealarni aniq va xolis aks ettirishida ekanligi qayd etiladi [18]. Shuningdek, sud-tergov amaliyotida ham muhim dalil sifatida xizmat qiladi.

5. Audio shakldagi axborotlar.

Audio shaklidagi axborotlar asosan 102 xizmatiga tushgan qo'ng'iroqlarning yozuvlari, guvoh va jabrlanuvchilarning diktofonga yozilgan bayonotlari, operativ kuzatuv vositalari orqali qayd etilgan ovoz ma'lumotlaridan iborat.

Ilmiy manbalarga ko'ra, audio axborot voqea rivojini tiklash va shaxslarni identifikatsiya qilishda qo'shimcha dalil sifatida xizmat qiladi [19]. Biroq, uni ishonchli dalilga aylantirish uchun ekspertiza talab etiladi.

6. Texnik-asbobiy shakldagi axborotlar.

Texnik vositalar orqali olinadigan axborotlar radarlar, foto- va videofiksatsiya qurilmalari, avtomatik raqam tanish tizimlari, biometrik identifikatsiya texnologiyalari yordamida shakllanadi. Ushbu axborot shakli yuqori aniqlik va obyektivlik bilan ajralib turadi.

Manning ta'kidlaganidek, texnik-asbobiy axborot jinoyatchilikka qarshi kurashda inson omilini minimallashtiradi [20].

7. Analitik qayta ishlangan axborotlar.

Axborot shakllarining eng yuqori bosqichi tahliliy qayta ishlangan axborotlar hisoblanadi. Ular statistik ma'lumotlar, jinoyatchilik xaritalari, idoralararo taqqoslama tahlillar asosida shakllantiriladi.

UNODC ma'lumotlariga ko'ra, analitik axborot xavfsizlik sohasida ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishning asosiy vositasi hisoblanadi [21]. Shu sababli, Ichki ishlar organlarida faoliyat samaradorligini oshirish maqsadida analitik salohiyatni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Amaliy tahlil: Navoiy viloyati Ichki ishlar organlari faoliyatida axborot ta'minoti holati

Ichki ishlar organlarida axborot ta'minotining amaliy holatini baholash maqsadida Navoiy viloyati misolida axborot tizimlari orqali kelib tushayotgan murojaatlar tahlili o'tkazildi. Hududiy darajada axborot oqimlarining hajmi, ularni qayta ishlash samaradorligi va qabul qilinayotgan qarorlarga ta'siri jamoat xavfsizligini ta'minlash amaliyotini baholash imkonini beradi.

Ilmiy tadqiqotlarda qayd etilishicha, hududiy axborot tahlili huquqbuzarliklar profilaktikasini takomillashtirishda muhim empirik asos hisoblanadi [22]. Shu nuqtai nazardan, Navoiy viloyati ichki ishlar organlari faoliyatida axborot ta'minoti holatini o'rganish ilmiy ahamiyatga ega.

“Ye-material” axborot tizimi orqali kelib tushgan murojaatlar tahlili:

Ma'lumki, fuqarolarning ariza va xabarlarini qabul qilish, ro'yxatga olish va ko'rib chiqishda “Ye-material” elektron axborot tizimi asosiy platforma hisoblanadi. Ushbu tizim orqali kelib tushayotgan murojaatlar jamoat xavfsizligini ta'minlashda aholining faol ishtirokini aks ettiradi.

“Ye-material” axborot tizimi eksporti ma'lumotlariga ko'ra (01.12.2025-yil holatida), yil boshidan Respublika bo'yicha jami **2 999 532 ta** murojaat qayd etilgan. Shundan **116 984 tasi Navoiy viloyati hissasiga to'g'ri kelib**, ushbu ko'rsatkich bilan Navoiy viloyati Respublika miqyosida 13-o'rinni, hamda murojaatlarni hal etish natijalarini kiritish ko'rsatkichi **114 747 tani** tashkil etib, ijro foizi **98,09 %** bo'lgani Navoiy viloyatini Respublika bo'yicha 6-o'rinni egallashga imkon bergan.

Ushbu raqamlar ichki ishlar organlarida axborotni qayta ishlash mexanizmi nisbatan samarali ishlayotganini ko'rsatadi. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, murojaatlarni yuqori

ijro ko'rsatkichi bilan hal etish jamoatchilik ishonchi va profilaktika samaradorligini oshiradi [23].

Navoiy viloyatida 1 kun davomida kelib tushgan murojaatlar dinamikasi:

01.12.2025-yil sanasida Navoiy viloyati bo'yicha "Ye-material" tizimida **319 ta murojaat** qayd etilgan. Ular hududlar kesimida quyidagicha taqsimlangan:

- Navoiy shahar IIB — 103 ta;
- Karmana tumani IIB — 56 ta;
- Xatirchi tumani IIB — 43 ta;
- Qiziltepa tumani IIB — 27 ta;
- Navbahor tumani IIB — 19 ta;
- Zarafshon shahar IIB — 17 ta;
- Konimex tumani IIB — 14 ta;
- Navoiy viloyati IIB — 10 ta;
- Nurota tumani IIB — 9 ta;
- Uchquduq tumani IIB — 9 ta;
- Navoiy KMK IIB — 7 ta;
- G'azg'on shahar IIB — 4 ta;
- Tomdi tumani IIB — 1 ta.

Mazkur taqsimotdan ko'rinib turibdiki, murojaatlar asosan aholi zich joylashgan hududlar hissasiga to'g'ri keladi.

Amaliy ma'lumotlarning ilmiy tahlili.

Navoiy viloyati misolidagi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, axborot tizimlari orqali kelib tushayotgan murojaatlar ichki ishlar organlari faoliyatida qaror qabul qilish uchun muhim empirik asos vazifasini bajaradi. "Ye-material" tizimi orqali kelib tushgan ma'lumotlar:

- huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash;
- profilaktik tadbirlarni rejalashtirish;
- xizmat kuch va vositalarini manzilli taqsimlash;
- jamoatchilik bilan muloqotni kuchaytirish kabi vazifalarni samarali amalga oshirishga xizmat qilmoqda.

Ichki ishlar organlarida axborot tizimlari va mavjud kamchiliklarning ilmiy tahlili.

Zamonaviy jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimi raqamli axborot platformalari va avtomatlashtirilgan ma'lumotlar bazalariga tayangan holda faoliyat yuritmoqda. Ichki ishlar organlarida axborot tizimlarining joriy etilishi xizmat faoliyatining tezkorligi, shaffofligi va tahliliy imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Biroq ilmiy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, axborot tizimlarining mavjudligi o'ziga xos maqsad emas, balki ulardan samarali foydalanish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi [24].

IIO faoliyatida qo'llanilayotgan asosiy axborot tizimlari.

Navoiy viloyati ichki ishlar organlarida xizmat faoliyatini ta'minlash maqsadida turli yo'nalishlar bo'yicha avtomatlashtirilgan axborot tizimlaridan foydalanilmoqda. Ushbu tizimlar sohalar kesimida quyidagicha guruhlanadi.

Migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish sohasida

- "Pasport-viza" avtomatlashtirilgan axborot tizimi;
- KAIS "Pasport-viza" (V.5.0.0.3);
- "E-mehmon" elektron dasturi;

- Xorijga chiqish pasportlarini rasmiylashtirish dasturlari;
- Prezident, Bosh vazir va IIV virtual qabulxonalari;
- “Output Messenger” elektron hujjat aylanish tizimi.

Ushbu tizimlar aholining migratsiya harakatlarini nazorat qilish, shaxslarni identifikatsiya qilish va davlat xizmatlarini ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirishga xizmat qiladi.

Jamoat xavfsizligi va jamoat tartibini saqlash sohasida.

- Jinoiy-huquqiy statistika axborot tizimi;
- SOS va GPS STM;
- “Ye-jamoat xavfsizligi xizmati” hisobot bazasi;
- doc.iiv.uz — yagona himoyalangan elektron hujjat aylanish tizimi;
- “Ye-patrul”, “PPS KPI”;
- “GPS AVTO” transport monitoring tizimi;
- “Ye-IIV litsenziya”;
- “Ye-kinologiya”;
- “Ye-VSX”.

Mazkur tizimlar patrul-post xizmati faoliyatini nazorat qilish, xizmat intizomini ta'minlash va hududiy xavfsizlikni monitoring qilishda muhim o'rin tutadi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida:

- “Ye-ijtimoiy profilaktika”;
- “Ye-hushyorxona”;
- “Ye-himoya”;
- “Ye-ijtimoiy vaziyat”;
- “Ye-muhokama”;
- “Ye-prof hisob”;
- “Ye-voyaga yetmagan”;
- “Ye-ma'muriy ish”;
- “Ye-material”;
- “Ye-mahalla”;
- “Ye-huquqtartibot”.

Ushbu axborot tizimlari profilaktika ishlarini rejalashtirish, ijtimoiy xavfli holatlarni aniqlash va fuqarolar murojaatlari bilan ishlashda empirik ma'lumotlar manbai bo'lib xizmat qiladi.

Boshqa sohalar:

- Probatsiya sohasida: “E-probatsiya”;
- Tergov va surishtiruvda: elektron jinoiy-huquqiy statistika, elektron tergov bazalari;
- Kadrlar sohasida: “kb.iiv.uz”, “E-kadr.iiv.uz”, “E-guvohnoma”;
- Moliya sohasida: “E-moliya”.

Axborot tizimlaridan foydalanishdagi asosiy kamchiliklar.

Amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud axborot tizimlariga qaramasdan, ichki ishlar organlarida axborot ta'minoti sohasida qator tizimli kamchiliklar saqlanib qolmoqda.

1. *Axborot tizimlarining yetarli darajada integratsiya qilinmaganligi.*

Axborot tizimlari o'rtasida yagona platforma mavjud emasligi ma'lumotlarni takroriy kiritishga va vaqt yo'qotilishiga olib kelmoqda. Ilmiy adabiyotlarda integratsiyalashmagan axborot muhiti qaror qabul qilish samaradorligini pasaytirishi ta'kidlanadi [25].

2. Axborot sifatining to'liq ta'minlanmaganligi.

Ayrim hollarda ma'lumotlar eskirgan, to'liq emas yoki tekshirilmagan holda qolmoqda. Bu esa tahlil jarayonida noto'g'ri xulosalar chiqarilishi xavfini oshiradi.

3. Analitik salohiyatning yetarli emasligi.

Axborot yig'ishga e'tibor kuchli bo'lsa-da, uni chuqur tahlil qilish, prognozlash imkoniyatlari cheklangan. Clarke va Eck ta'kidlaganidek, tahlilsiz ma'lumot profilaktika uchun yetarli samara bermaydi [26].

4. Raqamli infratuzilmaning hududiy nomutanosibligi.

Ayrim tumanlarda texnik vositalar va internet infratuzilmasi yetarli emas, bu axborot tizimlaridan foydalanish samaradorligini pasaytiradi.

5. Axborot xavfsizligi yetarlicha ta'minlanmaganligi.

Axborotga kirish huquqlarining aniq tartibga solinmaganligi maxfiy ma'lumotlar bilan ishlashda xavflarni keltirib chiqaradi [27].

Ichki ishlar organlarida axborot ta'minotini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar.

Ichki ishlar organlari faoliyatida axborot ta'minoti tizimini takomillashtirish jamoat tartibini saqlash va fuqarolar xavfsizligini ta'minlash samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar va Navoiy viloyati misolidagi amaliy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud axborot tizimlarini yanada rivojlantirish va ulardan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, axborot ta'minoti tizimi faqat texnik infratuzilma bilan cheklanmasdan, tashkiliy, huquqiy va kadrlar omillarini ham qamrab olishi lozim [28]. Shu nuqtai nazardan, quyidagi ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

1. Axborot tizimlarini yagona integratsiyalashgan platformaga birlashtirish.

Ichki ishlar organlarida mavjud alohida axborot tizimlarini yagona integratsiyalashgan platforma asosida birlashtirish maqsadga muvofiq. Bu orqali ma'lumotlarni takroriy kiritish bartaraf etiladi, inson omili ta'siri kamayadi va qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi.

Ilmiy tadqiqotlarda integratsiyalashgan axborot muhiti jinoyatchilikka qarshi kurashda institutsional samaradorlikni oshirishini ko'rsatadi [29]. Ushbu yondashuv idoralararo axborot almashinuvini ham avtomatlashtirish imkonini beradi.

2. Axborot sifatini ta'minlash bo'yicha yagona standartlarni joriy etish.

Axborotning to'liqligi, dolzarbligi va ishonchligini ta'minlash uchun uni qabul qilish, tekshirish va tasdiqlashning yagona standartlari ishlab chiqilishi zarur. Ayniqsa, jamoatchilikdan kelib tushayotgan ma'lumotlarni verifikatsiya qilish mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Clarke va Eck ta'kidlashicha, sifatli axborot tahlil samaradorligining asosiy mezonini hisoblanadi [30].

3. Analitik bo'linmalar faoliyatini kuchaytirish va prognozlash texnologiyalarini joriy etish.

Ichki ishlar organlari tizimida axborotni chuqur tahlil qilishga ixtisoslashgan analitik bo'linmalar faoliyatini rivojlantirish lozim. Jinoyatchilik xaritalari (crime mapping), statistik

modellashtirish va risklarni baholash texnologiyalarini joriy etish profilaktika ishlarini ilmiy asosda rejalashtirish imkonini beradi.

P. Manning ta'kidlaganidek, tahliliy axborot politsiya faoliyatida strategik boshqaruvning asosiy elementi hisoblanadi [31].

4. Raqamli infratuzilmani hududlar kesimida bir xil darajada rivojlantirish.

Navoiy viloyati misolida aniqlangan hududiy farqlarni inobatga olgan holda, barcha tuman va shaharlarda axborot tizimlaridan foydalanish uchun bir xil texnik shart-sharoit yaratish zarur. Internet aloqa kanallari, server quvvatlari va dasturiy ta'minotni modernizatsiya qilish xizmat samaradorligini oshiradi.

5. Axborot xavfsizligini ta'minlash va kirish huquqlarini aniq chegaralash.

Axborot hajmining ortishi bilan birga uning muhofazasi masalasi ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Axborotga kirish huquqlarini rollarga asoslangan tartibda belgilash, ichki audit mexanizmlarini joriy etish va kiberxavfsizlik talablarini kuchaytirish zarur.

UNODC ma'lumotlariga ko'ra, axborot xavfsizligi ichki ishlar organlari faoliyatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi [32].

6. Xodimlarning raqamli savodxonligi va analitik kompetensiyalarini oshirish.

Ichki ishlar organlari xodimlarini axborot tizimlari, elektron hujjat aylanishi va tahliliy dasturlar bilan ishlash bo'yicha muntazam qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslariga jalb etish lozim. Bu axborotdan foydalanish samaradorligini oshiradi va inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi.

Bayley ta'kidlaganidek, zamonaviy politsiya faoliyatida kadrlar salohiyati texnologiyalardan kam ahamiyatga ega emas [33].

7. Axborotdan foydalanish samaradorligini baholash tizimini joriy etish.

Axborot asosida qabul qilingan qarorlarning natijadorligini baholash uchun KPI va monitoring ko'rsatkichlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Bu axborot ta'minoti tizimini doimiy ravishda takomillashtirish imkonini beradi.

Xulosa. O'tkazilgan ilmiy-tahliliy tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ichki ishlar organlari faoliyatida axborot ta'minoti jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimining asosiy va hal qiluvchi tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy xavf-xatarlar, jinoyatchilik shakllarining murakkablashuvi va axborot oqimining keskin ortishi sharoitida axborotni to'plash, qayta ishlash va tahlil qilish jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etmasdan turib, ichki ishlar organlari faoliyatining yuqori samaradorligiga erishish mumkin emas.

Tadqiqot davomida ichki ishlar organlarida, jumladan Navoiy viloyatida qo'llanilayotgan axborot manbalari va axborot shakllari tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning xizmat faoliyatiga ta'siri ilmiy jihatdan asoslab berildi. Xususan, rasmiy-huquqiy, operativ-qidiruv, statistik, jamoatchilikdan kelib tushadigan, texnik hamda idoralararo axborot manbalari ichki ishlar organlarining strategik va operativ qarorlar qabul qilish jarayonida o'zaro bog'liq holda foydalanilishi aniqlandi. Axborot shakllarining (yozma, og'zaki, elektron, vizual, audio, texnik va analitik) to'g'ri tashkil etilishi axborotning ishonchliligi va tezkorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Navoiy viloyati misolida o'tkazilgan amaliy tahlil "Ye-material" axborot tizimi orqali kelib tushayotgan murojaatlar ichki ishlar organlari faoliyatida qaror qabul qilish uchun muhim empirik asos vazifasini bajarayotganini ko'rsatdi. Yuqori ijro ko'rsatkichlari axborot

tizimlarining amaliy samaradorligini tasdiqlashi bilan birga, mavjud axborot oqimlarini chuqur tahlil qilish va prognozlash imkoniyatlarini yanada kengaytirish zarurligini ham ko'rsatadi.

Tadqiqot natijasida ichki ishlar organlarida axborot ta'minoti sohasida qator tizimli muammolar — axborot tizimlarining yetarli darajada integratsiya qilinmaganligi, analitik salohiyatning cheklanganligi, raqamli infratuzilmaning hududlar kesimida nomutanosibligi va axborot xavfsizligiga oid kamchiliklar aniqlandi. Ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida axborot tizimlarini yagona platformaga birlashtirish, axborot sifati bo'yicha standartlarni joriy etish, analitik bo'linmalar faoliyatini kuchaytirish va xodimlarning raqamli hamda analitik kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa qilib aytganda, ichki ishlar organlarida axborot ta'minoti tizimini takomillashtirish jamoat xavfsizligini ta'minlashda ilmiy asoslangan, ma'lumotlarga tayangan boshqaruv modelini shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi. **Ichki ishlar organlari to'g'risidagi Qonun**. – Toshkent, 2016. – 34 b.
2. Ziyadullayev M.Z. **Jamoat xavfsizligi va ichki ishlar organlari faoliyati**. – Toshkent: Akademiya nashriyoti, 2022. – 280 b.
3. Rahmonov Sh. **Jinoyatchilikka qarshi kurashda axborot texnologiyalarining roli** // Ilmiy-amaliy jurnal. – Toshkent, 2021. – №4. – B. 55–62.
4. Bayley D. **Police for the Future**. – Oxford: Oxford University Press, 2018. – 210 p.
5. Manning P. **The Technology of Policing: Crime Mapping, Information Technology, and the Rationality of Crime Control**. – New York: NYU Press, 2008. – 320 p.
6. Eijkman Q., Van Duijn P. **Policing in the Information Age: Data-Driven Approaches to Public Safety** // Journal of Policing Studies. – 2020. – Vol. 33(2). – P. 145–162.
7. Clarke R., Eck J. **Crime Analysis for Problem-Solvers**. – Washington: U.S. Department of Justice, 2019. – 180 p.
8. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). **Global Crime Trends**. – Vienna, 2022.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).